

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'ον.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΟΟΔΟΥ ΤΟΥ ΝΘΟΣ ΠΡΟ ΤΩΝ ΜΗΔΙΚΩΝ.

Ἐξ ὧν ἐπορισάμεθα φιλοσοφίας
γένος, οὐ μείζον ἀγαθόν οὔτ' ἦλθεν,
οὔθ' ἤξει ποτὲ τῷ θνητῷ γένει δω-
ρηθὲν ἐκ Θεῶν. (Πλάτ. Τιμαίος.)

Ὁ Λυκοῦργος, ὡς εἰρέθη, ἔφρεν εἰς τὴν Σπάρτην, καὶ εἰσῆ-
ξεν ὁ Πεισίστρατος εἰς τὰς Ἀθήνας τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου,
διορίζοντες νὰ ἀναγινώσκωνται δημοσίως. Μετ' ὀλίγον ἡ
ποίησις καὶ ἡ περὶ τοῦ καλοῦ φιλομουσία ἤρχισε νὰ προχωρῇ
εἰς τὰς καρδίας τῶν Ἑλλήνων. Οἱ μὲν ζῶντες ἤσυχτοι καὶ ἐλεύ-
θεροὶ ὑπὸ τὴν αὐστηρὰν προστασίαν τῶν νόμων τῆς Σπάρτης·
αἱ δὲ συνεθίζοντες εἰς τὴν ὑπακοὴν τῆς νομοθεσίας τοῦ Σόλω-
νος, καὶ τοῦ Πεισιστράτου τὰς φρονίμους διατάξεις. Οἱ Ῥαψω-
δοὶ, πλῆθος ἀγορκίων ποιητῶν, διήρχοντο τὰς πόλεις ψάλλον-
τες τὸν Ὀμηρον, Ἡσίοδον, τοὺς τότε ποιητὰς, εἰς ὅλας τὰς
πανηγύρεις καὶ ἐορτὰς, εἰς ὅλας τὰς πλατείας καὶ ἀγοράς.
Τότε ἀνηγέρθησαν στήλαι ἔχουσαι ἐγκεχαραγμένα τὰ ὑψηλό-
τερα τῆς ἠθικῆς ἀξιώματα, γνώμας, καὶ ἀρχάς. Ὁ λαὸς,
πλήρης φυσικῆς φαντασίας, καὶ προικισμένος μὲ εὐφυΐαν καὶ
λεπτὴν αἴσθησιν καλοῦ, ἐφωτίζετο ἐκβακχευόμενος ἀπὸ ἀκέρ-
στον τινα καὶ ἐναρμόνιον ἡδονῆν. Ὁ μὲν γέρον ἐπλούτει μὲ
ἠθικὰ καὶ πολιτικὰ παργγέλματα· ἡ δὲ θυμοῦ καὶ φρονήμα-
τος ζέουσα νεολαία ἠλεκτροίζετο ἀπὸ τὴν πανηγυρικὴν διήγη-
σιν τῶν ἡρωϊκῶν πράξεων, ἀνασειομένη ἀπὸ εὐγενῆ τινα φιλο-
δοξίαν. Ὁ καθ' εἰς ἐπεθύμει διὰ τινος λαμπροῦ ἔργου νὰ ἐλκύσῃ

εις ἐαυτὸν τὸ βαρὺ βλέμμα τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὴν εὐφημίαν τῶν Ἑλλήνων.

Εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ Αἴγυπτον ἡ ἄμιλλα δὲν ἠνώθη ποτὲ μετὰ τῆς καλλιέργειας τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἐλευθερίων τεχνῶν. Ὁ νοῦς καὶ ἡ θέλησις, δεδραμένοι ἀπὸ τὰς προλήψεις καὶ τὴν διδασκαλιάν, ἔμενον ἀκίνητοι. Καὶ καθὼς ἡ κοσμικὴ ἐξουσία, καὶ ἡ θεοκρατικὴ ὑπεροχὴ, οὕτω καὶ αἱ γνώσεις μετεδίδοντο κληρονομικῶς εἰς τὸν περιορισμένον κύκλον τῶν ἱερέων καὶ μυσταγωγῶν· οἱ δὲ κατηχούμενοι τὰς ἐδέχοντο μετὰ δεισιδαιμονικῆς πεποιθήσεως ὀλομερῶς καὶ ἀνεξετάστως· ἡ θερμὴ ἄμμος τῆς Ἀσίας δὲν ἔδωκε ποτε χυλὸν εἰς τὸ μεγαλοπρεπὲς δένδρον τῆς ἐλευθερίας· οὔτε ἡ δημόσιος ἄμιλλα ἐξωογόνησέ ποτε τὴν τέχνην, καὶ τὴν ἐπιστήμην· ἐνῶ καὶ αἱ δύο ὁμοῦ ἠνείγον εὐρύχωρον στάδιον νέων ἀληθειῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐκτείνουσαι τὸ κράτος τῆς ἀνθρωπίνου διανοίας. Εἰς τὴν Ἀσίαν οἱ ταμίαι τῆς σοφίας ἦσαν ἀπρόσιτοι· ὁ κοινὸς λαὸς σπανίως τοὺς ἔβλεπε, καὶ σπανιώτερον ἤκουεν, ἢ ἐννόει τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν· ἐνῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ Ποιηταὶ καὶ οἱ Ῥαψωδοὶ, οἱ σοφοὶ καὶ πεπαιδευμένοι ἐδίδασκον δημοσίως καὶ εἰς ἐπήκοον πάντων· οἱ δὲ ἀκροαταὶ καὶ ἐμάνθανον καὶ ἐνόουν. Ἐκεῖ τὸ Σκῆπτρον καὶ ἡ Τιάρα ἐνώνουσαι τὰς δυνάμεις των, ἐσφυρηλάτουν ἐπιτηδεύως τὰ δεσμὰ τῆς νομικῆς θελήσεως καὶ τοῦ διανοητικοῦ κράτους· εἰς δὲ τὴν Ἑλλάδα οἱ σοφοὶ καὶ οἱ ποιηταὶ ἦσαν καὶ οἱ διδάσκαλοι τοῦ λαοῦ, οἱ νομοθέται τῶν πόλεων, καὶ οἱ διώκται τῆς δεισιδαιμονίας καὶ τῆς παρανόμου δυνάμεως (α). Εἰς τὴν Ἀσίαν ἡ ἀμάθεια ἦτο σημαντικὴ· ἀπόλυτος ὑποταγὴ ἀπαιτεῖτο ἀπὸ

(α) Πλούταρχ. Συμπόσιον τῶν Ἑπτὰ Σοφῶν. Διογένους Λαέρτιος Βιβλ. Ι φ. 25. Πλάτ. εἰς διάφορα μέρη.

τὸν ἄνθρωπον εἰς τοὺς πόδας τοῦ βωμοῦ τοῦ θρόνου καὶ τῆς διδασκαλικῆς καθέδρας. Αὕτη δὲ ἐπιφέρει τὴν πτωχείαν καὶ τὴν ἀμάθειαν· διότι εἶναι γνωστὸν, ὅτι σπανίως, ἢ πρὸς καιρὸν ὑποτάσσεται ὁ εὐπορῶν καὶ ὁ σοφὸς εἰς τὰς παρανόμους θελήσεις ἀχρείου τινὸς δεσπότη. Εἰς δὲ τὴν Ἑλλάδα ὁ Ὀρφεύς, ὁ Μουσαῖος, καὶ οἱ θεολόγοι ποιήται ἐνησχολήθησαν πρῶτον εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἐπιδόρθησιν. Οὗτοι καὶ οἱ μετὰ ταῦτα σοφοὶ καὶ νομοθέται ἐσχόπευσαν εἰς τὴν κοινωνικὴν βελτίωσιν· ἤγουν εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ πολιτικὴν τελειοποίησιν, καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἣτις ἦτο τὸ ὑποκείμενον τῆς θρησκευτικῆς καὶ κοσμικῆς ποιήσεως, τῆς διδασκαλίας τῶν σοφῶν, καὶ τῆς μελέτης τῶν νομοθετῶν. Ἰπέρτατος νοῦς, μονὰς ἀδίαίρετος, πάνσοφος, καὶ παντοδύναμος· δικαιοσύνη, καὶ ἐγκράτεια· πατρίδος, καὶ ἐλευθερίας ἔρως καὶ εὐκλεία· εἰς ἓνα λόγον θεὸς, ἀρετὴ καὶ εὐνομία ἦτον ὁ σκοπὸς τῆς ὑψηλῆς ἠθικῆς, τῆς θρησκείας καὶ τῆς νομοθεσίας τῶν πρώτων Ἑλλήνων. Διὰ τοῦτο οὐπὲρ πατρίδος καὶ δόξης ἔρως αὐτῶν ἦτον ἀχώριστος τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῶν δικαίων τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν Ἑλλάδα μᾶλλον, παρά εἰς τὴν Καρχηδόνα καὶ Ῥώμην, ἣτις ἔστεινε τὸ μεγαλεῖόν της εἰς τὴν κατὰκτησιν καὶ τὸν ἐξολοθρευμὸν πολλάκις τῶν ἄλλων ἐθνῶν. Οἱ Ἕλληνες, πρὶν διαφθαρῶσιν, ἔλαβον τὰ ὄπλα πρὸ τῆς νίκης, καὶ μετὰ τὴν νίκην τῶν ἀναριθμητῶν στρατευμάτων τῆς Ἀσίας ἐκαλλιέργουν ἡσύχως τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας.

Ἡ πολιτικὴ λοιπὸν καὶ θρησκευτικὴ τῶν Ἑλλήνων ἀνεξαρτησία, ἐπέφερεν ὡς φυσικὴν συνέπειαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ νοῦς· ἢ πρὸς τὰ πολιτικὰ ἀμιλλα, τὴν ἀμιλλαν τῶν μαθήσεων· ἕκαστος ἐπεθύμει νὰ ὠφελήσῃ τὴν κοινὴν πατρίδα, νὰ δοξασθῇ καὶ νὰ ὑπερβῇ κατὰ τὴν ἀρετὴν καὶ σοφίαν τοὺς ἄλλους διὰ νὰ πρωτεύσῃ.

Οἱ Ἀσιανοὶ: Φοίνικες καὶ Αἰγύπτιοι, ἐμπορευόμενοι διήρχοντο τὰ πελάγη, καὶ συναναστρεφόμενοι τοὺς ξένους λαοὺς. ἐπέστρεφον εἰς τὰ ἴδια, χωρὶς νὰ μεταφέρωσιν εἰς τὰς πόλεις τῶν τὰς προόδους. τῶν ἄλλων ἐθνῶν, τὰς ὁποίας ἀντέσπρωχεν ἡ δεισιδχιμονία, καὶ τὸ ἱερατικὸν συμφέρον· διότι ὁ νεωτερισμὸς ἦτο θρησκευτικῶς καὶ πολιτικῶς ἀπηγορευμένος. Πρῶτοι ὅμως οἱ Ἕλληνες, κινούμενοι ἀπὸ φιλόκαλόν τινα περιέργειαν καὶ φιλοδοξίαν, περιήρχοντο τὴν Ἀσίαν καὶ Αἴγυπτον, καὶ μετεκόμενον εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν πολύτιμον τῆς ἐπιστήμης θησαυρὸν, καθὼς φαίνεται εἰς ὅλας τὰς φιλοσοφικὰς συζητήσεις, καὶ τὰ δοκίμια τῶν ἐλευθερίων τεχνῶν.

Ἐγνώρισαν ἐκ πρώτης ἀρχῆς οἱ ποιηταὶ καὶ οἱ σοφοί, ὅτι ἡ πηγὴ τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων ἦτον ἡ αἴσθησις, καὶ ἡ διάνοια. Οἱ Ἕλληνες ἐζήτησαν τὸν σύνδεσμον καὶ τὴν ἀναφορὰν αὐτῶν· καὶ εἰς τὴν συναφὴν αὐτῶν: τῆς ὕλης, λέγω, καὶ τῆς αὐλότητος, εὐρέθη, φαίνεται, τὸ ἀρχικὸν πρωτότυπον τοῦ καλοῦ, τοῦ ὁποίου αἱ ἀκτίνες ἐφώτιζον τὴν Γλυπτικὴν, Ζωγραφικὴν, Ποίησιν, Ἀρχιτεκτονικὴν, κ.τ.λ. Διὰ τοῦτο τὰ Ἑλληνικὰ ἀγάλματα δὲν εἶναι, ὡς εἰρέθη ἀλλαχοῦ, σωρὸς ἀκινήτου ὕλης, ἀλλ' ἰδάλματα θεῶν, σκεπτομένων περὶ τῶν οὐρανίων καὶ ἐπιγείων πραγμάτων. Εὐφραίνεται μετ' ἐκδικητικῆς ἡδονῆς ὁ Καλλεσόπτης Ἀπόλλων, βλέπων νεκρὸν τὸν φθοροποιὸν Δράκοντα. Τρέμει ὁ κακὸς, θεωρῶν τὸ μέτωπον τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς, καὶ τὴν χεῖρα ἐτοίμην νὰ κεραινοβολήσῃ τὸν ὑπεύθυνον. Ὁ Πραξιτέλης, θέλων νὰ παραστήσῃ τὸ παρθενικὸν κάλλος, δὲν τὸ εὕρισκεν οὔτε εἰς τὸ ἀνδρικὸν ἦθος τῆς Ἀθηνᾶς, οὔτε εἰς τὴν ὑψηλοφροσύνην τῆς Ἥρας, οὔτε εἰς αὐτὴν τὴν μητέρα ἤδη τῶν ἐρώτων· ἀπομακρυνθεὶς, ἴσως, ὁ τεχνίτης ἀπὸ τὴν ὀχλαβοῆν, καὶ καθήσας εἰς τὴν ὄχθην τοῦ καθαροῦ Ἰλισσοῦ, ἐζήτει σκεπτόμενος τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος· ἐξαίφνης προχωρεῖ ἀπὸ τὸ

ἄλλο μέρος μὲ βάδισμα ἐναέριον παρθένος δεκατεσσάρων εἰς δεκαεὶ ἐτῶν, διὰ τὰ λευκὰ καὶ ῥοδόχροα μέλη της ἀμφιβάλλει ὁ τεχνίτης ἂν βλέπῃ ἄνθρωπον, ἢ ἐγγώριον Θεόν, ἢ τινὰ ἐκ τῶν Χαρίτων· ἐκπλήττεται εἰς τὴν θεάν τοιοῦτου κάλλους· πίπτει ἢ σμύλη ἀπὸ τῆς χειρὸς του. Ἡ Κόρη περίφοβος στρέφει τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ βλέμμα πρὸς τὸ μέρος τοῦ κρότου· ὄχι ὀργιζομένη, ὡς ποτε ἡ Ἄρτεμις, ἀλλ' ἐκετεύουσα καὶ φοβουμένη τρόπον τινὰ διὰ τὴν παρθενικὴν της ἀγνείαν· καὶ ἐξ αὐτομάτου φέρεται τὰς δύο της χειρὸς, τὴν μὲν πρὸς τὸ στήθος, τὴν δὲ πρὸς τὰ κάτω, διὰ τὰ κρύψη σεμνοπρεπῶς, ὅ,τι ποτὲ ὀφθαλμὸς ἀνθρώπος δὲν εἶδεν. Εἰς αὐτὴν τὴν ἀκαριαίαν στιγμήν ἔλυσεν ὁ μεγαλοφυῆς τεχνίτης τὸ πρόβλημα· ἤνωσε τὴν ἀκριβεστέραν συμμετρίαν τῶν μελῶν, μετὰ τῆς οὐρανίου αἰδοῦς (α), τῆς ὕλης, ὡς εἰρήθη, καὶ αὐλότητος τῆς μεταφυσικῆς ἐννοίας, καὶ τοῦ ὀρωμένου πράγματος· καὶ οὕτως ἔδειξε τὸ πρωτότυπον τοῦ γυναικείου κάλλους· συμμετρίας, λέγω, καὶ αἰδοῦς, καθὼς φαίνεται εἰς τὴν Ἀφροδίτην τοῦ Πραξιτέλους (β). Τοιαύτην ὑψηλὴν καὶ μεταφυσικὴν ιδέαν εὐρίσκει τις εἰς ὅλα τὰ ἀριστουργήματα τῶν Ἑλλήνων διακονίζουσιν καὶ τὸ ἐλάχιστον τμήμα τῶν ἀγαλμάτων· ὥστε ἡ εὐνομία καὶ ἡ ἀμιλλα, ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ φιλοδοξία, οἱ στέφανοι καὶ ἡ εὐφημία, ἡ ὑψηλὴ ἐννοία τοῦ ὀσίου καὶ τοῦ καλοῦ, ἡ γνῶσις καὶ ἡ ἐπιστήμη, καὶ ζῆλος καὶ φαντασία, ἀνοίγει τὸ στάδιον τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν ἐλευθερίων τεχνῶν, εἰς τὸ ὁποῖον παρουσιάζονται πρῶτοι οἱ πατέρες τῆς Ἰωνικῆς καὶ Πυθαγορείου Σχολῆς (γ).

(α) . . . Quella divina

dolce attrativa di pudor mi vinse. Mont. Gal. Maus.

(β) Ἡ λεγομένη τῶν Μεδίκων.

(γ) Ἀρχικῶς ὡς ἐπιτοπλιστοῦ ἡ ἱστορία τῆς φιλοσοφίας ἀπὸ τοῦ

Ἑπτὰ λεγομένου Σοφοῦς: Πιττακῆς, Σόλων, Κλεόβουλος, Περικλέους,

Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, πρῶτος κυρίως φιλόσοφος τῆς Ἑλλάδος (α), εἶχε σπουδάσει εἰς τὴν πατρίδα του τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας: τὴν Γεωμετρίαν καὶ τὴν Ἀστρονομίαν. Οὗτος ἐγνώρισε τὸ μέγεθος καὶ τὴν κίνησιν τῶν οὐρανίων σωμάτων· προεῖπε τὴν μέλλουσαν ἔκλειψιν τοῦ Ἡλίου· διήρσε τὸν ἐνιαυτὸν εἰς τέσσαρας ὥρας καὶ εἰς 365 ἡμέρας· καὶ ἐμελέτησε μετ' ἐπιστασίας νοῦς τὸ περὶ ἀνθρώπου καὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ πρόβλημα. Ἐπιθυμῶν δὲ γὰρ μάθη καὶ τὴν πρόοδον τῆς μαθήσεως τῶν ἄλλων ἐθνῶν, περιῆλθε τὴν Ἀσίαν καὶ Αἴγυπτον, ὅπου, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν Συγγραφέων, ἐδίδαξεν εἰς τοὺς ἱερεῖς νὰ καταμετρήσωσι τὸ ὕψος τῶν Πυραμίδων διὰ τῆς σκιᾶς αὐτῶν, καὶ πρῶτος εἶπε τὴν ψυχὴν ἀθάνατον (β).

Πρὸ τοῦ φιλοσόφου τούτου αἱ φυσικαὶ, καὶ ἀστρονομικαὶ ἐπιστήμαι, ἐστηρίζοντο εἰς τὴν θεογονικὴν κοσμογονίαν, ἣτις καλύπτουσα τὰς ἀνθρωπίνους γνώσεις μὲ δεισιδαμονικὴν τινα μυσταγωγίαν ἐμπόδιζε, τρόπον τινὰ, τὴν ἐξέτασιν, τὴν πείραν, καὶ παρατήρησιν. Ἡ Μαθηματικὴ ἀκρίβεια δὲν ἐνοῦτο μετὰ τῆς Ἀστρονομίας· ἡ Πειραματικὴ δὲν ἐφώτιζε τὴν Φυσικὴν ἐπιστήμην. Ἄλλ' ὁ Θαλῆς περιφρονήσας τὴν τετριμμένην ὁδὸν, ἔταμε τολμηρῶς νέαν ἄλλην ἀσφαλεστέραν· καὶ χωρίσας πρῶτος τὴν πειραματικὴν φιλοσοφίαν ἀπὸ τὸν μυστικισμὸν, ἔδειξε τὸν ἀληθινὸν δρόμον τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης. Οὗτος ἐσπούδασε τὴν φύσιν διὰ τῶν φυσικῶν φαινομένων, καὶ ἀκολουθῶν τὴν ἄλυσσον αὐτῶν, ἔφθασεν εἰς τοὺς νόμους τῆς φύσεως, καὶ ἐγνώρισεν, ὅτι ὅλα τὰ

Χίλων, Βίας, Θαλῆς. (636. Π. X.)

(α) Πλούταρχος εἰς βίον Σόλωνος. Λαέρτιος Βιβλ. I. φ. 15: Καὶ πρῶτος σοφὸς ὠνομάσθη· ἀπ' αὐτοῦ ἀρχινᾷ ὁ Λαέρτιος.

(β) Ἡρόδοτος. Βιβλ. I. Κεφ. 27.

(γ) Διογένης Λαέρτιος. αὐτόθ'.

φυσικὰ ὄντα εἰσι συνδεδεμένα πρὸς ἀλλήλα (α). Ἐκ τούτου ἐ-
 συμπέρανε πρῶτος, ὅτι τὸ πᾶν ἦτο πλήρες, ἢ ἀπ' αὐτὰ τὰ ὄν-
 τα, ἢ ἀπὸ τὰς δυνάμεις καὶ ἐνεργείας αὐτῶν· καὶ ἠρνήθη οὗ-
 τος τὴν ὑπαρξίν τοῦ Κενοῦ (β). Ἐπειτα παρατηρῶν, ὅτι αἱ οὐ-
 σιωδέστεραι ἐργασίαι τῆς φύσεως εἶναι ἡ γέννησις καὶ ἡ φθορὰ
 τῶν ὄντων· καὶ ὅτι τὸ ὑδατῶδες στοιχεῖον εἶχε μεγίστην ἐπιρ-
 ροὴν καὶ μετοχὴν καὶ εἰς τὰς δύο αὐτὰς ἐργασίας τῆς φύσεως,
 ὑπέθεσε, κατὰ τὸν Ὀμηρον, ὅτι τὸ ὕδωρ ἢ ὁ Ὀκεανὸς, εἶναι
 ὁ πατήρ καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν ὄντων (γ): θεώρημα τὸ ὁποῖον παρῆ-
 ξεν ὅλα τὰ μετὰ ταῦτα Ποσειδώνεια συστήματα περὶ τῆς ἀρ-
 χῆς τοῦ κόσμου (δ).

Ὁ Θαλῆς ἐστοχάζετο τὴν ψυχὴν ἀθάνατον, αἴον καὶ αὐτο-
 κίνητον (ε). Ἐκ ταύτης ὑψωθείς, ὠδηγήθη μέχρι τῆς πρώτης
 καὶ αἰδίου αἰτίας: τῆς ὑπερτάτης, λέγω, ἀρχῆς, τὴν ὁποίαν ἀ-
 νήγγειλε μὲν, ἀλλὰ δὲν προσδιώρισεν ὡς ἀπερίγραπτον, καθὼς
 καὶ οἱ σοφοὶ οἱ ἀκολουθήσαντες τὰ λαμπρὰ ἔχνη τοῦ μεγάλου
 τούτου ἀνδρός.

Μετὰ ταῦτα μεταβαίνων εἰς τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν ἔχυσεν

(α) Πλούταρχ. Ἀρέσκοντα Φιλοσόφ. Βιβλ. I. Κεφ. 18. Στοβ. Ἐκλογ. Φυσ. Βιβλ. I. Κεφ. 23.

(β) Καὶ τὸν κόσμον ἔμφυχον, καὶ δαιμόνων πλήρη. (Λαέρτ. αὐτόθι.)

(γ) Ἀρχὴν δὲ τῶν πάντων ὕδωρ ἐπιστήσας (Λαέρτ. αὐτόθι. Πλούταρχ. αὐτόθι. Στοβαῖος αὐτόθι. Βιβλ. II. Κεφ. 1—3. Ἀριστοτέλ. Μεταφ. Βιβλ. I. Κεφ. 3. Σέκστος Ἐμπειρ. εἰς Πυρρό. ὑπόθ. Βιβλ. III. Κεφ. 30.

(δ) Ὀκεανόντε θεῶν γέννησιν, φησὶ, καὶ μητέρα Τιθύν. Οἶμαι δὲ καὶ Ἡσίοδος. Λέγει δὲ πού καὶ Ὀρφεύς, ὅτι Ὀκεανὸς πρώτιστα καλλίροος ἤρξε γάμοιο. Ὅς ῥα Κασσιγνήτην ὁμομήτορα, Τιθύν ὄπνιεν. (Πλάτ. Κρατύλ.)

(ε) Ἀριστοτ. περὶ ψυχῆς. Πλούταρχ. Ἀρέσκ. Φιλοσόφοις. Βιβλ. IV. Κεφ. 2. Στοβ. Ἐκλογ. Φυσικαί. Κεφ. II. φ. 93.

ἐπ' αὐτῆς ἀφθόνως, τὸ φῶς τῆς εὐρυχώρου αὐτοῦ διανοίας· εἰς αὐτὸν ἀποδίδουσι τὸ «Γνώθι σαυτόν». Τὸ πρεσβύτατον τῶν ὄντων εἶναι, ἔλεγον, ὁ Θεὸς, ὡς ἀγέννητον. Τὸ κάλλιστον, ὁ κόσμος, ὡς ἔργον Θεοῦ. Τὸ μέγιστον, ὁ τόπος, ὡς περιέχων τὰ πάντα. Τὸ τάχιστον, ὁ νοῦς, ὡς τρέχων διὰ παντός. Τὸ ἰσχυρώτατον, ἡ ἀνάγκη, ὡς κρατοῦσα τὰ πάντα. Τὸ σοφώτατον, ὁ χρόνος, ὡς ἀνευρίσκων ὅλα τὰ πράγματα (α), κτλ.

Αἱ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι τῆς μικρᾶς Ἀσίας ἦσαν εἰς ἀκατάπαυστον πόλεμον μετὰ τῶν Βασιλέων τῆς Λυδίας, οἵτινες πολιοῦντες τοὺς Ἕλληνας χωρισμένους, τοὺς ἠνάγκαζον νὰ συμβιβάζωνται ἰδιαιτέρως μετὰ τῶν Ἀσιανῶν βαρβάρων. Ἡ γνώμη τοῦ Θάλητος κάμνει τῶντι ἐπίσημον ἐποχὴν εἰς τὴν πολιτικὴν φιλοσοφίαν. Οὗτος συνέλαβε πρῶτος τὴν ἰδέαν τοῦ συμμαχικοῦ συστήματος, συμβουλεύσας ὅλους τοὺς Ἕλληνας τῆς ἐλάσσονος Ἀσίας, νὰ ἐνωθῶσιν εἰς ἓν πολιτικὸν σῶμα, συσταίνοντες εἰς τὴν Τέων (κειμένην εἰς τὸ κέντρον τῶν Ἀποικιῶν) ἓν κοινὸν Βουλευτήριον, διὰ νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς ἐξωτερικῆς σωτηρίας ὅλων· ἐσωτερικῶς δὲ ἐκάστη πόλις νὰ διοικῆται ἀπὸ τοὺς ἰδίους αὐτῆς Ἀστυνομικοὺς νόμους, καὶ νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὴν γενικὴν ἀπόφασιν τοῦ Βουλευτηρίου. Τὴν αὐτὴν γνώμην ἀποδίδουσιν εἰς τὸν Βίαντα τὸν Πριηνέα (β). Κατὰ δυστυχίαν δὲν ἐγνωρίσθη ἡ ἐκ τούτου προερχομένη δύναμις, καὶ μεγίστη

(α) Λαέρτιος αὐτόθι. Βιβλ. I. φ. 23.

(β) Αὕτη μὲν Βίαντος τοῦ Πριηνέως γνώμη ἐπὶ διεφθαρμένοισι Ἰωνσι γενομένη, χρηστὴ δὲ καὶ πρὶν ἢ διαφθαρῆναι Ἰωνίην, Θάλεω ἀνδρὸς Μελησίου ἐγένετο, ὅς ἐκέλευεν ἓν βουλευτήριον Ἰωνας ἐκτῆσθαι, τὸ ὅς εἶναι ἐν Τέω· Τέων γὰρ μέσον εἶναι Ἰωνίης. Τὰς δὲ ἄλλας πόλεις οἰκουμένας μηδὲν ἦσσαν νομίζεσθαι, κατάπερ εἰ δῆμοι εἶεν.

(Ἡρόδ. Βιβλ. I. § 170.)

ἠφέλεια· ἔπρεπε νὰ στενάξῃ ὁ ἄνθρωπος πολλοτάτας ἑκατομταστηρίδας, πρὶν ἐννοήσῃ τὴν ὑψηλὴν ἀλήθειαν τοῦ Ἑλληνος φιλοσόφου. Ἡ Περσία ἐνίκησε καὶ ὑπέταξε, μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης, ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς ἀποικίας· ὁ Φίλιππος τὰς εἰς τὴν Εὐρώπην Ἑλληνικὰς πόλεις· καὶ ἡ Ρώμη τὸν Κόσμον. Τοιαῦται ἦσαν εἰς ὀλίγας λέξεις αἱ ἀρχαὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς Ἰωνικῆς Σχολῆς, καὶ πρώτου πειραματικοῦ σοφοῦ τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ χρόνου περίοδον, ἤκμαζον πολλοὶ ἄλλοι ἠθικοὶ καὶ πολιτικοὶ σοφοί· ὡς ὁ Λακεδαιμόνιος Χίλων καὶ Μύσσων, καὶ ὁ Μυτιληναῖος Πιπτακὸς ὁ καθελὼν τὸν τύραννον τῆς πατρίδος του· ὁ Βίας ὁ Πριηνεὺς, καὶ ὁ Κλεόμβροτος, τοῦ ὁποίου ἡ θυγάτηρ εἶναι ἡ ποιήτρια τῶν ἑξαμέτρων ἀινιγμάτων· καὶ ὁ Περίανδρος ὁ Κορίνθιος, ὁ Ἐπιμενίδης ὁ Κρήτης, καὶ ὁ Φερεκύδης, κ.τ.λ. (α).

Ὁ ἀκροατὴς καὶ φίλος τοῦ Θάλητος Ἀναξίμανδρος ἐνησυχολήθη ἐπίσης, καὶ λογογραφικῶς συνέγραψε περὶ φύσεως· ἀκολουθῶν δὲ καὶ οὗτος τὸν σύνδεσμον τῶν φυσικῶν αἰτιῶν καὶ ἀποτελεσμάτων διὰ νὰ εὕρῃ τὴν ἀρχὴν τῶν ὄντων, ἔφθασεν εἰς ἐξάισιον καὶ παράδοξον πόρισμα, τὸ «μηδὲν ἐκ τοῦ μηδενός», περὶ τὸ ὁποῖον, ὡς εἰς κοινὸν ἄξονα, στρέφεται ἡ σφαιρα ἀπάσης τῆς Ἰωνικῆς φιλοσοφίας (β). Ἐκ τούτου ἐπροχώρησε μέχρι τῆς ἀπείρου ἀρχῆς· καὶ, ἐπειδὴ ὑπάρχουσι τὰ ὄντα, ὑπάρχει ἄρχ καὶ αὐτὴ, ἀπειρος κατὰ τὸ μέγεθος, τὸν ἀριθμὸν καὶ διαμερῆν, ἀμετάβλητος ἅμα καὶ αἰδῖος. Αὐτὴν ὑπέθετε δημιουργὸν τῶν ὄντων, καὶ ὄχι τὸ ὕδωρ, ἢ τὸν αἶρα. Οὐ-

(α) Πλάτ. Πρωταγ.

(β) Ἄριστ. Φυσικ. Βιβλ. III. Κεφ. 8.

Πλούταρχ. αὐτόθι. Βιβλ. I. Κεφ. 3.

Στοβ. Ἐκλογ. φ. Βιβλ. I.

Λαέρτιος Βιβλ. II. φ. 88.

τος, λέγει ὁ Λαέρτιος, ἔφρασκεν ἀρχὴν καὶ στοιχεῖον τὸ ἄπειρον, ὡς διορίζων ἀέρα, ἢ ὕδωρ, ἢ ἄλλο τι. Διὰ τοῦτο, τὰ μὲν ὄντα ἢ μέρει μεταβάλλονται· τὸ δὲ ἄπειρον μένει πάντοτε ἀναλλοίωτον (α). Ἐπειτα στοχαζόμενος, ὅτι ἡ ἑλξις τῆς ὁμοιομορίας σχηματίζει τὰ σώματα ἐσυμπέρανεν, ὅτι ἡ φθορὰ τοῦ ἐνὸς δίδει ὑπαρξίν εἰς ἄλλο ὄν, τὸ ὁποῖον προϋποθέτει παγκόσμιόν τινα κίνησιν τῶν σωμάτων, καὶ τῶν μορίων πρὸς ἀλλήλα· καὶ ἐπομένως ἡ παῦσις αὐτῆς τῆς κινήσεως ῥίπτει καὶ αὖθις τὸ Πᾶν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἄβυσσον τοῦ ἀμόρφου χάους.

Ὁ Ἀναξίμανδρος κατσκεύασε πρῶτος γνώμονα, διὰ νὰ σαφηνίσῃ τὰς Τροπὰς καὶ τὰς Ἰσημερίας· ἔγραψεν ὠροσκόπια καὶ σφαῖραν, καὶ τὴν περίμετρον τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης· συνθέσας δὲ, κατὰ τὸν Ἀθηναῖον Ἀπολλόδωρον, κεφαλαιωδῶς καὶ ἐν συνόψει τὴν ἐκθεσιν τῆς φιλοσοφίας του, ἐτελεύτησε τὸ δεύτερον ἔτος τῆς πεντηκοστῆς ὀγδόης Ὀλυμπιάδος (β). Τοιούτη ἦτον, εἰς ὀλίγας λέξεις, ἡ εὐρύχωρος διάνοια τοῦ φιλοσόφου τούτου.

Τὰ ἔχνη αὐτῶν ἠκολούθησεν ὁ Ἀναξίμανης, ὅστις ἐδέχθη δι' ἀρχὴν τῶν ὄντων τὸν ἀέρα, καὶ τὸ ἄπειρον (γ). Προσδιορίζων δὲ ἀκριβέστερον τὴν ἐνέργειαν τῆς ψυχῆς καὶ τῶν ὀργάνων τοῦ σώματος, ἠτοίμασε τὸ κλέος εἰς τὸν Ἀναξαγόραν.

Ὁ Ἡσίοδος, ὡς εἰρήθη, ὑπέθεσε δι' ἀρχικὴν ὕλην τὸ ἀπροσδιόριστον χάος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξῆλθον, καὶ εἰς τὸ πλῆρωμα τῶν αἰώνων θέλουσιν ἐπιστρέψῃ τὰ ὄντα. Ἡ ὑπόθεσις εἶναι θεογονικὴ, καὶ τὸ μυστηριῶδες αὐτῆς κάλυμμα φανερώνει τὴν Ἀσιατικὴν τῆς ἀρχῆν.

(α) Λαέρτιος αὐτόθι.

(β) Λαέρτιος Βιβλ. II. φ. 88.

Πλουτάρχ. Ἀρέσκοντα Φιλοσόφ. Βιβλ. I. Κεφ. 3.

(γ) Λαέρτιος αὐτόθι.

Ὁ Θαλῆς δέχεται δι' ὑλικὴν ἀρχὴν τῶν ὄντων τὸ ὕδωρ· ὁ Ἀναξίμενης τὸν ἀέρα· ὁ δὲ Ἀναξίμανδρος τὸ ἄπειρον μεταξὺ τρόπων τινὰ ὕλης καὶ αὐλότητος. Εἰς ὅλας αὐτάς τὰς ἀποπείρας παρατηροῦνται δύο μεγάλαι συνέπειαι· πρῶτον, ὅτι μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς Ἴωνικῆς Σχολῆς παύει ὁ Ἀσιατικὸς μυστικισμὸς εἰς τὴν συζήτησιν τῆς ἀληθείας, καὶ ἀρχινᾷ ἡ παρατήρησις, ἡ πείρα καὶ ἔρευνα. Αὐτοῦ διακρίνεται τὸ χάσμα καὶ ἡ διαχωρίζουσα γραμμὴ μεταξὺ τῆς μυσταγωγικῆς γοητείας, καὶ τῆς πειραματικῆς φιλοσοφίας, τῆς ὑποθέσεως καὶ τῆς πείρας, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης.

Δεύτερον· Ἡ Ἴωνικὴ Σχολὴ καταγινομένη εἰς τὴν πείραν, τὴν παρατήρησιν καὶ ἀνάλυσιν, καὶ ἀποφεύγουσα τὰς Ἀσιατικὰς θεωρίας, ὑπέπεσεν, ἐπὶ τέλους, εἰς ἄλλο ἄτοπον· τὸν ὑλοζωϊσμὸν, ἢ τὴν ὑλοποίησιν τῆς πρώτης ἀρχῆς. Τὸ τοιοῦτον μαραινέει τὴν φαντάσιαν· ξεριζώνει τὴν ἐλπίδα· καὶ, προϊόντος τοῦ χρόνου, κτηνοποιεῖ τὸν λογικὸν ἄνθρωπον, καὶ παραλύει τοὺς δεσμοὺς ὅλους τῆς κοινωνίας. Κατ' εὐτυχίαν ὅμως μετ' ὀλίγον μία ἄλλη σχολὴ ἐμποδίζει τὴν παραφορὰν τοῦ νοῦς, ἀνοίγουσα νέον καὶ ἐξάισιον στάδιον, δι' οὗ ἡ ἀνθρώπινος διάνοια διερχομένη τὴν ἄλυσσον τῶν αἰτιῶν, φθάνει μετὰ τοῦ Πυθαγόρου, Σωκράτους, καὶ τοῦ Πλάτωνος εἰς τὴν πρώτην καὶ ἀνωτάτην αἰτίαν· ἀρχὴν αὐλον, καθαρὰν, ἀναρχον, καὶ ἀναλλοίωτον.

Ἐγεννήθη ὁ Σάμιος φιλόσοφος κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν ἐνάτην Ὀλυμπιάδα, (580 Π. Χ.) ὀλίγον δηλονότι νεώτερος τοῦ Θαλήτος· ἀπεδήμησεν εἰς Ἰταλίαν, φεύγων τὴν τυραννίαν τοῦ Πολυκράτους περὶ τὴν ἐξηκοστὴν, καὶ ἀπέθανε περὶ τὴν 68, ἢ 69 (α). ὠνομάσθη δὲ Πυθαγόρας, κατὰ τὸν Ἀρίστιππον τὸν

(α) Ὁρα τὸ Σύγγραμμα τοῦ πολυμαθοῦς Μεϊνέρου περὶ τῆς προέδου τῶν ἐπιστημῶν εἰς τὴν Ελλάδα. Τόμ. II. Βιβλ. III. μέρ. β'. Εἰς αὐτὸ,

Κυριναῖον, ὅτι τὴν ἀλήθειαν ἠγάπησεν, οὐχ ἕπτον τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος (α).

Ὁ Πυθαγόρας, νέος ὢν καὶ φιλομαθής, ἐσπούδασεν εἰς τὴν πατρίδα του τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας παρὰ τῷ Φερεκύδῃ καὶ Ἐρμούδακμάντῳ· ἐμύθη εἰς ὅλας τὰς ἑλληνικὰς καὶ βαρβαρικὰς μυσταγωγίας, καὶ τελετάς· διέτριψε χρόνον πολὺν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου μαθὼν τὴν διάλεκτον τῶν ἱερέων εἰσεχώρησε καὶ εἰς τὰ ἅδύτα τῶν μυστηρίων αὐτῶν. Ἐπεσκέρθη ἔπειτα τοὺς Χαλδαίους καὶ Μάγους, καὶ ἐγνώρισεν ἐν γένει ὅλην τὴν παλαιὰν μυστικὴν φιλοσοφίαν τῆς ἀνω Ἀσίας, καὶ τὰ περὶ θεοῦ, ἀνθρώπου, καὶ κόσμου ἀπόρρητα ἔμαθε· κατήλθε μετὰ τοῦ Ἐπιμείδου εἰς τὸ Ἰδαῖον Ἄντρον τῆς Κρήτης. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ εὐρών αὐτὴν τυραννουμένην ἀπὸ τὴν Πολυκράτην ἀπεδήμησεν εἰς Κρότωνα τῆς Ἰταλίας, ὅπου συστήσας κατάστημα ἰδικίτερον, ἔδωκε νόμους εἰς τοὺς Ἰταλιώτας, καὶ ἐδοξάσθη μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ παρὰ πάντων.

Ὁ Πυθαγόρας, ἀνὴρ μεγαλοφυῆς καὶ καθ' ἑξῆς ἐνάρετος, ἐστοχάσθη, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐπροικίσθη μὲ λογικὴν διάνοιαν διὰ τὴν ζήτησιν δι' αὐτῆς τὴν εὐδαιμονίαν, καὶ τὴν μακάριον εἰρήνην τῆς ψυχῆς. Αὐτὰ δὲν εὐρίσκονται οὔτε εἰς τὴν ταραχὴν τῶν παθῶν τοῦ ἐμπαθοῦς βίου, οὔτε εἰς τὴν λύπην τοῦ πόνου τοῦ δυστυχοῦς, οὔτε εἰς τὴν μεταμέλειαν τῆς ἡδονῆς, ἢ τὸν ἐλεγχον τῆς συνειδήσεως τοῦ ἀμαρτήσαντος· ἀλλ' εἰς μόνην τὴν

δικαιεῖ εἰς πάντες κλάσεις τοὺς Συγγραφεῖς, οἵτινες ἔγραψαν περὶ τοῦ Πυθαγόρου καὶ τῆς σχολῆς αὐτοῦ, ἐκθέτων μετ' ἐπιστάσιος καὶ ἰκανῆς ἀκριβείας τὰς φιλοσοφικὰς ἀρχὰς τοῦ πατρὸς τῆς Ἰταλικῆς λεγομένης σχολῆς.

(α) Ἀρίστιππος, Φυσιολ. παρὰ Λαερτίῳ φ. 580—581.

ἀρετήν, τῆς ὑποίας ἡ ἀρχὴ δὲν στηρίζεται εἰς εὐμετάβλητον καὶ κατ' ἀρέσκειαν βάσιν, ἀλλ' εἰς ἀναλλοίωτον καὶ αἰδιόν τινα οὐσίαν. Ἄν λοιπὸν ὁ νοῦς, καὶ ὄχι ἡ αἴσθησις, ᾔηται τὸ μέσον τῆς ἐπιτυχίας, ἀπεφάσιτε νὰ καταφρονήσῃ τὰς φυσικὰς ἰδονίας· καὶ διὰ τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς ἐγκρατείας νὰ καθαρίσῃ πρῶτον τὸ σῶμα· καθότι ὁ τεθρονημένος ἀπὸ τὰ πάθη καὶ ὁ ὑπαρὸς ἀπὸ τὴν ἀμετρίαν ἄνθρωπος, δὲν δύναται νὰ πλησιάσῃ, οὔτε νὰ ἴδῃ, οὔτε νὰ γνωρίσῃ τὴν καθαρὰν ἀλήθειαν καὶ ἐπιστήμην, καὶ νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὴν κατ' οὐσίαν ἀρετήν, πτητὴν πάσης ἀλήθειας καὶ ὑπέρβειας.

Ὁ δὲ νοῦς ἀπηλευθερωμένος ἀπὸ τὰς ὑλικὰς χρείας, ἔπρεπε νὰ καθαρισθῇ καὶ οὗτος ἀπὸ τὴν ἀγνοίαν διὰ τῆς ἀκατακτύτου μελέτης καὶ τῆς θεωρίας. Ἡ φιλοσοφία εἶναι ἡ κάθαρσις καὶ ἡ τελειότης τοῦ ἀνθρώπου· κάθαρσις δηλονότι τῆς ὑλικῆς ἀλογίας, τῆς ἀγνοίας, καὶ τοῦ θνητώδους σώματος· καὶ τελειότης, ὡς ἐπανάγουσα τὴν καθαρὰν διάνοιαν εἰς τὴν θεϊκὴν κατάληψιν καὶ ὁμοίωσιν (α)· κάθαρσις ἄρα σώματος, καὶ κάθαρσις ψυχῆς. Διὰ τῆς πρώτης ἐλευθεροῦται ἀπὸ τὰ πάθη καὶ πλησιάζει εἰς τὴν καθαρὰν ἀρετήν· διὰ δὲ τῆς δευτέρας, ἐλευθεροῦται ἀπὸ τὸ σκότος τῆς ἀμαθείας, καὶ πλησιάζουσα οὕτως εἰς τὴν καθαρὰν ἐπιστήμην, καὶ ἐπιμέουσα ἡ εἰλικρινὴς διάνοια εἰς τὴν τοιαύτην διαξίν, φθάνει ἐπὶ τέλους εἰς τὴν ἐπιστήμην τῶν ἐπιστημῶν, καὶ βυθίζεται εἰς τὸ πέλαγος ἀρρήτου τινὸς σοφίας. Ὡστε ὁ Πυθαγόρας ἔχων βίον ἀμωμον, καὶ ψυχὴν ἀπηλευθερωμένην ἀπὸ πᾶσαν ὑλοτροφίαν, νοῦν δὲ καθαρὸν ὠθούμενον ἀπὸ θεϊόν τινα ἐνθουσιασμὸν, ἐπλησίασεν εἰς τὴν ἀπέραντον σφαῖραν τῆς ἀπολύτου ἀρ-

(α) Ταῦτα δὲ πέφυκεν ἀρετὴ καὶ ἀλήθεια μάλιστα ἀπεργάζεσθαι. Ἡ μὲν τὴν ἀμετρίαν τῶν παθῶν ἐξορίζουσα· ἡ δὲ τὸ θεῖον εἶδος εὐφροδῶς ἔχουσα, προσκυωμένη. (Γεροκλ. Φιλοσοφ. Ἰπομν. εἰς τὰ Πυθαγόρ. ἔπη.)

μονίας. Ὄθεν διδάσκων εἰς τὸν ναόν, ἐνδεδυμένος τὴν λευκὴν καὶ μεγαλοπρεπῆ του στολὴν, τὸ μυστήριον τῆς δημιουργίας, ἐφαινετο ὡς ἐρμηνεὺς τῆς θείας βουλῆσεως, καὶ Ἱεροφάντης ἢ θεοφιλῆς Μυσταγωγὸς τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ.

Πεπεισμένος ὁ σοφὸς οὗτος, ὅτι ἡ μετριότης τοῦ σώματος καὶ ἡ σωφροσύνη τῆς ψυχῆς διατηροῦσιν ἀρμονίαν τινὰ μεταξὺ ἡμῶν αὐτῶν, τῶν ἀνθρώπων, καὶ τοῦ Θεοῦ, ἐσχεδίασε, τρόπον τινὰ, κλίμακα ἀρετῶν, θέτων τὴν εὐσέβειαν εἰς τὴν ἀρχὴν, τὴν δικαιοσύνην εἰς τὸ ἄλλο πέρασ, καὶ τὴν φρόνησιν εἰς τὸ μέσον. Ὡς ἡ πρακτικὴ ἀρετὴ τῶν δύο τελευταίων πηγῶν, καὶ ἡ χρῆσις τοῦ μέσου ἀποτελειοῦσαι ἀγαθὸν καὶ ἐνάρετον ἄνθρωπον, τὸν ἀποκαθιστῶσι διὰ τῆς ἐλλάμψεως τῆς ἀληθείας, ὅμοιον θεοῦ, ὅσον εἶναι δυνατὸν εἰς τὴν ἐξευγενισμένην φύσιν τοῦ ἀνθρώπου. Παρατηρῶν δὲ τὸ εὐμετάβλητον τῆς ἀνθρωπίνου γνώμης, ἠναγκάσθη νὰ στήσῃ τὴν κρηπίδα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ὑψηλῆς του φιλοσοφίας, εἰς τὴν ἀμετάβλητον θείαν οὐσίαν καὶ ἀγιότητα, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπροσπάθει καὶ νὰ πλησιάσῃ καὶ νὰ ἐξομοιωθῇ· καὶ εἰς τοῦτο ἔτεινεν ὁ σκοπὸς τῆς μελέτης του· τὰ δὲ λοιπὰ ἐθειῶρει ὡς θεατρικὴν σκιαγραφίαν (α).

Διαφέρει οὐσιωδῶς ἡ φιλοσοφία τοῦ Πυθαγόρου, ἀπὸ τὴν Ἰωνικὴν Σχολήν. Αὐτὴ ἀναχωροῦσα ἀπὸ τὸ φαινόμενον, ἔφθανεν εἰς τὸ ἀφανές, καὶ ἀπὸ τὰ μερικὰ, εἰς τὰ καθόλου. Ἐκείνη δὲ ὑψωθείσα ἀμέσως διὰ τῆς καθαρᾶς θεωρίας εἰς τὰ ἀφηρημένα καὶ τὰ καθόλου, κατέβη βαθμικῶν εἰς τὰ μερικὰ καὶ εἰς τὸ φαινόμενον.

(α) Πᾶν γάρ, ὃ ἀμείνονα τὴν ψυχὴν ποιεῖ, τοῦτο ὄντως ἀρετὴ καὶ Φιλοσοφίας Νόμος. Τὰ δὲ μόνον πρὸς ἀνθρωπίνην εὐσχημοσύνην ταινόντα, δουλοπρεπῆ ἐστὶ σοφίσματα καὶ σκιαγραφία τῶν καλῶν, τὸν παρὰ τῶν πολλῶν ἔπαινον θηρωμένη. (Ἱεροκλ. αὐτόθι. φ. 101.)

Ὁ Πυθαγόρας ἐσύστησεν ἓν εἶδος καταστήματος, τὸ ὁποῖον Γυμνάσιον ὠνόμασεν. Ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἦτον ἡ βελτίωσις τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐπομένως ἡ ἐπικνώρθωσις τῶν κοινωνιῶν. Ἄν πᾶς ἀθροῦς, εἶπε καθ' ἑαυτὸν, καὶ πᾶσα κοινωνία ζητῆ τὴν εὐδαιμονίαν· δῆλον, ὅτι οὔτε ὁ εἰς διὰ τῆς ἀμετρίας, οὔτε οἱ πολλοὶ διὰ τῆς ἀδικίας, δύνανται νὰ τὴν ἀπολαύσωσιν· ἀλλὰ διὰ μόνης τῆς δικαιοσύνης, καὶ τῆς μετριότητος· ἡγοῦν διὰ τῆς Ἄρετῆς. Ὅθεν καὶ ὁ Διδάσκαλος καὶ οἱ μαθηταὶ του, ἀπομακρυνόμενοι ἀπὸ τὴν ταραχὴν τοῦ ὄχλου, περικωρίζοντο εἰς τὸν νάρθηκα τοῦ Γυμνασίου· ἐνδύοντο ἀπλοῦν καὶ καθαρὸν μανδίαν· εἶχον τὰς περιουσίας κοινὰς· ὅτι τὰ τῶν φίλων, ἔλεγον, κοινὰ εἰσιν· ἐκαθρίζοντο ἀπὸ τὴν ἀλογίαν τῶν παθῶν, καὶ ἀπὸ πᾶσαν μοχθηρίαν, καὶ οὕτως ἀρχίζεν ἡ μετὰ βαθυτάτης σιωπῆς βαθυτάτη μελέτη καὶ θεωρία, ὡς προετοιμασία μεγάλου τινὸς μαθήματος καὶ ἐπιστήμης (α). Τὸ πρῶτ' ἔπρεπεν ἕκαστος νὰ σχεδιάσῃ, ὅσα ἐχρεώσται νὰ πράξῃ. «Ὅσα ἐν ἡματι ἔργα τελέσεις». Τὸ δὲ ἐσπέρας, ἐξέταζεν ἑαυτὸν καὶ τὰς πράξεις του. «Πῆ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη; (β)». Οὕτως ἐξέταζεν ἕκαστος ἑαυτὸν πᾶσαν ἡμέραν· ὕστερον κατὰ πᾶσαν ἐβδομάδα, μῆνα καὶ ἐνιαυτόν. Ὡστε ὁ Πυθαγορικὸς εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του εἶχεν ὑπ' ὄψιν, ὡς σειρὰν εἰκόνων, ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον. Οἱ μαθηταὶ ἐγυμνάζοντο εἰς γλυκεῖαν καὶ πραεῖαν τινὰ φιλοφροσύνην, καὶ εἰς ἰλαρὸν καὶ ἡμερον ἦθος, τὸ ὁποῖον ἐθεώρουν ὡς τὴν πρωτίστην κοινωνικὴν ἀρετὴν (γ), δι' ἧς

(α) Ἀρχινᾶ ὁ Πυθαγόρας τὸ περὶ ἱεροῦ λόγου βιβλίον του οὕτως·
 ἢ νέοι σέβεσθε μεθ' ἡσυχίας

Τὰ δὲ πάντα. (Λαέρτιος αὐτόθει φ. 571.)

(β) Ὁρα Λαέρτ. φ. 581. καὶ Πορφυρ.

(γ) Ὡς ἡ καθ' ἡμᾶς χριστιανικὴ πραότης, ἐκείνοι ὠδηγήθησαν ἀπὸ τὸν

κάμπτεται και αὐτὸς ὁ ἐχθρὸς, και ἥτις ἐλκύει τὴν συμπάθειαν, και τὴν σεβασμὸν ὄλων τῶν ἀνθρώπων, τοῦτο ἰσνόμαζον ἀρμονίαν ψυχῆς και κοινωνικοῦ βίου (α).

Οἱ Πυθαγόριοι ἐτρέφοντο ἀπὸ καρποῦς, λάχανα, γάλα, και ὄσπρια ἀποφεύγοντες τὴν κρεοφαγίαν· και δὲν ἐσυγχώρουν οὔτε θυσίας ζῶων πρὸς τοὺς θεοὺς, διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν χύσιν τοῦ αἵματος, και νὰ τοὺς συνειθίσωσιν εἰς βίον εὐκόλον και εἰς εὐπορίστους τροφάς. « Ἐντεῦθεν, ἔλεγεν ὁ » Διδάσκαλος, και σώματος υἰείαν και ψυχῆς ὀξύτητα περιγίνε- » σθαι. »· διότι, ὅστις ἔχει μεγάλας και πολυειδεῖς χρεῖας, ἢ ζῆ πολυτελῶς χωρὶς μέσα, ὡς συμβαίνει ὡσεπιτοπλεῖστον, ὁ τοι- οὔτος βιάζεται νὰ κολακεύσῃ, νὰ πωλήσῃ τὸ φρόνημα και τὴν ἀξίαν του, και νὰ γίνῃ τοῦ ἄλλου δοῦλος, ὡς εἶναι και τῶν ἰ- δίων παθῶν του. Οἱ Πυθαγόριοι ἀπέφευγον ἐπίσης τὸν κατά- γελων και πᾶν εἶδος σκόμματος, και φορτικοῦ διηγήματος, διὰ νὰ ἔχωσι τὰς καθ' ὕπνον φαντασίας λείας και ἀταράχους. Οἱ Πυθαγόριοι οὔτοι ἀνεπαύοντο προσδιωρισμένης ὥρας τῆς νυκ- τὸς, και ἐμελέτων τὸν ἐπίλοιπον καιρόν. Ἡ ἐγκράτεια ἐζησθένει τὰς ὀρέξεις τοῦ σώματος· ἡ σωφροσύνη ἀπηλευθέρωνε τὸν νοῦν· ἡ δὲ μελέτη καθυπέβαλλε τὰς αἰσθήσεις εἰς τὴν δύναμιν τῆς λογικῆς οὐσίας. Ὁ Πυθαγόρας θέλων νὰ κάμῃ τὸν ἀνθρωπον ὑ- πὲρ ἀνθρωπον, ἐστοχάσθη πρῶτον νὰ τὸν καθαρῖσῃ ἀπὸ πᾶσαν μοχθηρὰν ὑλοτροφίαν, και ὕστερον νὰ τὸν θεοποιήσῃ. « Ἀνθρω- » πον δὲ, λέγει ὁ Πυθαγόριος Ἱεροκλῆς, ποιοῦσιν ἀγαθὸν αἰ· πολι- » τικαὶ ἀρεταί· θεοποιοῦσι δὲ αἰ πρὸς τὴν θείαν ἀρετὴν ἀνάγον-

---

καθρόν λόγον· ἡμεῖς δὲ ἀπὸ τὴν ὑψηλὴν διδασκαλίαν και τὸ θεῖον τοῦ θεανθρώπου παράδειγμα.

(α) Ἐκολουθεῖν γὰρ ἀγριότητι ἀνκίδεια, ἀναισχυντία, ἀκολασία κ.τ.λ. πράττει δὲ και ἡμερότητι τὰ ἐναντία. (Ἄριστ. παρὰ Ἰαμβλ. § 95.)

ἴσχει ἐπιτεῖναι (α) ». Ὡστε ὁ ἄνθρωπος ἔχει χρεῖαν ἀπὸ δύο εἰδῶν ἀρετᾶς: ἀπὸ τῆν κοινωνικὴν ἢ πρακτικὴν ἀρετὴν ἣτις διαρρυθμεῖ τὴν ἀμετρίαν τῶν κάτω παθῶν καὶ τῶν ὀρέξεων. καὶ τὴν θεωρητικὴν ἀγαλλίασιν, δι' ἧς ὑφορῶν τὰ κρείττονα καὶ ἀγνά, πλησιάζει τέλος πάντων διὰ τῆς καλλίστης ἐπιστήμης εἰς τὸ ἀκρότατον, τὸ εἰλικρινές καὶ ὄσιον· αὐτοῦ εἰσέρχεται εἰς τὸν κύκλον τῆς ἀγλαομόρφου αὐτοῦ στεφανίτιδος, καὶ ἐξομοιοῦται μετ' αὐτοῦ, ὅσον ἐνδέχεται νὰ ὁμοιωθῆ ἄνθρωπος, ὡς πρὸς τέλειον Θεόν.

Ἦν δὲ, λέγει, ἀπολείψας σῶμα, εἰς λιθέρα ἐλεύθερον ἔλθης,

Ἐσσεαι ἀθάνατος Θεός, ἀμβροτος οὐκ ἔτι θνητός.

Καὶ τοιαύτη εἶναι ἡ ἀποθέωσις τοῦ Πυθαγόρου, τοῦ Σωκράτους, καὶ Πλάτωνος· «Ταῦτα σὺ τῆς θείας ἀρετῆς εἰς ἴχνια θέσεις» (β).

Τοιοῦτος ἦτον εἰς ὀλίγας λέξεις ὁ σκοπὸς τοῦ Γυμνασίου ἐκείνου τὸ ὁποῖον πρὸ παντὸς ἄλλου ἐξευγένισε τὸ ἀνθρώπινον λογικόν.

Ὁ Πυθαγόρας, καταγινόμενος εἰς τὴν ὑψηλὴν Μαθηματικὴν, ὑπέθεσε, φαίνεται, μεγίστην ἀναφορὰν μεταξὺ τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τοῦ ὄντος. Καὶ ἐκ τούτου ἐσυμπέρανε, ὅτι ἡ οὐσία ἐκάστου εἶναι ἡ μονὰς αὐτοῦ· διὰ τῶν ἀριθμῶν, ἔλεγε, καταμετράται ἡ ποσότης, τὸ σῶμα, ἡ κίνησις, ἡ ἔκτασις, ὁ χρόνος, τὸ ζῶον, τὸ φυτὸν, ἡ ἰδέα, κ.τ.λ. Ὁ ἀριθμὸς ἄρα εἶναι τὸ στοιχεῖον αὐτῶν. Καθολικεύων ἔπειτα τὴν γνώμην του ἐνηγκαλίσθη τὸν οὐρανόν, τὴν γῆν, τὴν ψυχὴν, τὰς ἀρετὰς, καὶ εἰς ἓνα λόγον τὸ Σύνπαν, ὡς ἀποτέλεσμα τῶν ἀριθμῶν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ δέκα εἶναι

(α) Ἱεροκλ. Ἀπομνημ. εἰς τὰ χρυσᾶ ἔπη.

(β) Πυθαγος. χρυσᾶ ἔπη.

τὸ τέλος· καθότι ὅλοι οἱ μετ' αὐτὸν ἀριθμοὶ σύγκεινται ἐξ αὐτοῦ· ὡς τὸ εἴκοσιν, ἑκατὸν καὶ χίλια· καὶ πάλιν ἡ δεκάς ἀναλύεται εἰς τὴν τετράδα 1, 2, 3, 4· καὶ ὅλοι αὐτοὶ εἰς τὴν ἀναρχὸν καὶ ἀγέννητον μονάδα· καθότι τὸ 4 εἶναι ἴσον μὲ τὸ 3 + 1· τὸ δὲ 3 ἴσο· 2 σὺν 1· αὐτὸ δὲ τὸ 2 εἶναι 1 σὺν 1· ἦγουν ἡ μονὰς ἐπανακάμπουσα αὐτὴ εἰς ἑαυτήν· ἐπομένως αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ παντὸς ἀριθμοῦ συνέχουσα εἰς ἑαυτήν καὶ παράγουσα τοὺς ἀριθμούς· ἦγουν τὰ στοιχεῖα τῶν ὄντων, τὰς δυνάμεις καὶ ὑποστάσεις αὐτῶν. Τὸ δὲ δέκα ὁ παραδειγματικὸς κύκλος ὅλης τῆς ἀριθμητικῆς, καὶ ἐπομένως τῆς Ὄντολογίας· καὶ, ἐπειδὴ τὰ σύνθετα ἀναλύονται εἰς τὴν ἀπλήν καὶ ἀδιαίρετον μονάδα, αὐτὴ ἄρα εἶναι ἡ πηγὴ ὅλων τῶν ἀριθμῶν, καὶ ὅλων τῶν ὄντων. Δὲν ἐξήγησεν ὁμῶς, ὡς παρατηρεῖ ὁ Σταγειρίτης, κατὰ τίνα τρόπον παράγονται ἀπὸ τὴν ἀγέννητον μονάδα αἱ δεύτεραι μονάδες· καὶ ἐπομένως ἀπὸ μιᾶς φύσεως μονάδα διαφόρων εἰδῶν ὄντα, τὰ μὲν ἔχοντα καὶ αἴσθησιν καὶ λόγον· τὰ δὲ στερημένα καὶ τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας δυνάμεως. Εἶναι ὁμῶς ἀναντιρρήτον, ὅτι οἱ παλαιοὶ καὶ πολὺ περισσότερον οἱ νεώτεροι δὲν γνωρίζουσι τὴν ὑψηλὴν καὶ κεκρυμμένην φιλοσοφίαν τῶν ἀριθμῶν· ὡς σχεδὸν καὶ τῶν μυστηρίων. Οἱ Πυθαγόριοι δὲν τὴν ἐκοινολόγουν εἰς τοὺς μὴ μεμνημένους. Ὁ δὲ διδάσκαλος ἀπῆτει τριῶν χρόνων σιωπὴν, μελέτην, καὶ δοκιμασίαν παρὰ τῶν μαθητῶν, πρὶν κοινολογήσει εἰς αὐτοὺς τὰ ἀπόκρυφα τῆς ἐσωτερικῆς του φιλοσοφίας.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἀρχινᾶ τὴν ἐξήγησιν τῆς δημιουργίας λέγων. Ἡ ἀρχικὴ μονὰς ὑπῆρχεν αἰδίως εἰς τὰ βάθη τῆς ἰδίας τῆς οὐσίας· αὐτὴ ἐπανακάμπουσα εἰς ἑαυτήν εἰς τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, παρῆξε τὴν ἀόριστον καὶ μυστικὴν δυάδα, ὡς ὑλικὴν ὑπόστασιν. Ἐκ δὲ τῆς μονάδος· ἦγουν τῆς αἰτίας, καὶ τῆς δυάδος· ἦγουν τῆς παθητικῆς ὕλης γεννῶνται οἱ ἀριθ-

μοί· ἐκ τούτων τὰ σημεῖα, ἐξ αὐτῶν αἱ γραμμαί, ἐκ τούτων τὰ ἐπίπεδα σχήματα, καὶ ἐξ αὐτῶν τὰ στερεὰ σώματα, συγκείμενα ἐκ τεσσάρων ἀριθμῶν καὶ στοιχείων: πυρός, λέγω, ὕδατος, γῆς, καὶ ἀέρος (α). Ἄν, παραδείγματος χάριν, ἡ αἰδῖος καὶ μεταφυσικὴ μονὰς ἐμπέση, κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῆς αὐτοπροαίρετον θέλησιν, εἰς τὸν χρόνον, καὶ τὸ διάστημα, γεννᾷ τὸ ἀδιάαιρετον σημεῖον, οὗ μέρος οὐδέν, κατὰ τοὺς Γεωμέτρας. Τοῦτο κινούμενον ἀποτελεῖ τὴν γραμμὴν. Ἡ κίνησις τῆς γραμμῆς ἀποτελεῖ τὴν ἐπιφάνειαν, ἢ τὴν τριάδα· ἡ δὲ κίνησις αὐτῆς πρὸς τὰ κάτω, τὴν τετράδα· ἔγουν τὸ στερεόν: τὸ τριχῆ διαστατὸν Ὄν, καὶ Σῶμα καὶ Κόσμον (β). Αἱ μονάδες, ἔτι τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀέρος, τοῦ πυρός, τῆς γῆς, καὶ τοῦ ὕδατος, κινούμεναι καὶ συνεργόμεναι, ἐσχημάτισαν τὴν γενικὴν συναρμολογίαν τοῦ παντός· καὶ ἡ τετράς τῶν δυνάμεων: νοῦς, ἐπιστήμη, δόξα, καὶ αἰσθησις κρίνει καὶ ἀποφασίζει πάλιν περὶ τῆς ὄντολογίας. Ὡς ἡ τετράς, ὡς ρίζα καὶ ἀρχή, περιέχει καὶ τὰ στοιχεῖα, καὶ τοὺς ἀριθμούς. Εἶναι ἡ νοητὴ αἰτία τοῦ ὄρατου κόσμου· ἀλλ' ἡ τετράς ἀναλύεται εἰς τὴν διπλὴν δυάδα, καὶ αὕτη πάλιν εἰς τὴν ἀγέννητον μονάδα: ἀναρχον ὡς πρὸς ἑαυτήν· ἀρχὴν δὲ τῆς δυάδος, καὶ τριάδος καὶ τετράδος: τῶν ἀριθμῶν, τῶν ὄντων: τοῦ νοητοῦ καὶ νοεροῦ: καὶ τοῦ σύμπαντος κόσμου. Τὴν

(α) Ἀρχὴν μὲν τῶν ἀπάντων, Μονάδα· ἐκ δὲ τῆς μονάδος, ἀόριστον δυάδα ὡς ἂν ὕλην τῇ μονάδι αἰτίῳ ὄντι ὑποστῆναι· ἐκ δὲ τῆς μονάδος καὶ ἀόριστου δυάδος τοὺς ἀριθμούς· ἐκ δὲ τῶν ἀριθμῶν τὰ σημεῖα· ἐκ δὲ τούτων τὰς γραμμάς, ἐξ ὧν τὰ ἐπίπεδα σχήματα· ἐκ δὲ τούτων τὰ στερεὰ σώματα, ὧν καὶ τὰ στοιχεῖα τέτταρα, πῦρ, ὕδωρ, γῆ, Ἄήρ. (Λαέρτιος. Βιβλ. III. φ. 582.)

(β) Τὸ σημεῖον ῥυέν, γραμμὴν ἀποτελεῖν· τὴν δὲ γραμμὴν οὐεῖσαν, ἐπίπεδον ποιεῖν. Τοῦτο δὲ εἰς βάθος κινήθην τὸ σῶμα, γεννᾷ τριχῆ διαστατὸν. Σεξτ. Ἐμπειρ. ad. phys. Βιβλ. II. φ. 281.

συμμετρίαν αὐτῶν ὠνόμαζε παγκόσμιον ἁρμονίαν· ἡ θερμότης ἐμρωλεύει εἰς τὸν αἰθέρα, καὶ ἐκεῖθεν κοινωνεῖ εἰς τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ τὴν κίνησιν τῆς ζωῆς· αὐτὰ ἔχουσιν ἀναφορὰν τινα καὶ σύνδεσμον μεταξύ αὐτῶν, καὶ τοῦ ἀνθρώπου· αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν καθαρῶν τοῦ αἰθέρος μονάδων· καὶ αὐταὶ μετὰ τῆς πρωτίστης καὶ ἀρχικῆς μονάδος, ἐξ οὗ γεννᾶται ἡ γενικὴ ἁρμονία.

Τὸ πᾶν ἔρα εἶναι σειρά μονάδων τῶν ὁποίων αἱ ιδιότητες κινουῦσι τὰ οὐράνια καὶ ἐπίγεια. Διὰ τοῦτο ὁ Πυθαγόρας καθυπέβαλλε τοὺς γενικοὺς νόμους τῆς φύσεως εἰς μαθηματικὰς ἐξισώσεις· καὶ τὰ σώματα εἰς ἀριθμητικὰ σχημάτια (α).

Παρατηρῶν ἔπειτα, ὅτι ἡ Μουσικὴ ἰσχυρῶς κινεῖ τὴν ἀνθρώπινον καρδίαν διήρσε τὴν χορδὴν (β), καὶ ἐπομένως τὸν ἐξερχόμενον ἦχον εἰς ἡμίτονα, προξαιοῦντα τὸν μουσικὸν χρωματισμόν· τὴν ἡδονὴν καὶ ἐνθουσιασμόν, τὴν λύπην καὶ τὴν ἔκστασιν, καθυποβάλλων οὕτως τὰ πάθη τῆς ψυχῆς εἰς ἀριθμητικὰς ἐργασίας, καὶ ὑποτάσσων εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀριθμοῦ τὸν φυσικὸν καὶ ἠθικὸν κόσμον. Εἰς τὴν Γεωμετρίαν ἀνεκάλυψεν ὁ Πυθαγόρας τὸ λαμπρὸν θεώρημα τῆς ὑποτείνουσῆς.

Εἰς ἓνα λόγον διὰ νὰ ἐννοήσῃ τις ἕκαστον ὄν, πρέπει νὰ τὸ περιορίσῃ εἰς τοὺς κατὰ μέρος ἀριθμούς. Καὶ ἐπειδὴ, ὡς εἰρήθη, οἱ ἀριθμοὶ παράγονται ὁ εἰς ἀπὸ τὸν ἄλλον, καὶ ἅπαντες ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν μονάδα φυλάττοντες ἀναλογίαν καὶ σύνδεσμον τὸν αὐτὸν λόγον ἔχουσι καὶ τὰ ὄντα ὡς πρὸς ἑαυτὰ, καὶ ὡς πρὸς τὸ ἀνώτατον Ὄν· ἤγουν τὴν Ἄναρχον Μονάδα ἀπὸ τὴν ὁποίαν παρήχθησαν. Οὕτως ἐσυμπέρανε τὴν Δημιουργικὴν ἁρ-

(α) Λαέρτ. αὐτόθι. Σεξτ. ἐμπειρ. ὑποθ. Πυθ. Βιβλ. III, φ. 151. ad. arithm.

(β) Τὸν τε κανόνα τὸν ἐκ μιᾶς χορδῆς εὐρεῖν. (Λαέρτιος αὐτόθι.)

μονίαν, ἥτις εἶναι ἡ μετὰ συμμετρίας ἀναφορὰ τῶν μερῶν ὡς πρὸς ἑαυτὰ, καὶ ὡς πρὸς τὴν πηγαίαν Μονάδα. Ὡστε ἡ Πυθαγορική Σχολὴ ἐπλησίασεν εἰς τὸν Δημιουργὸν τοῦ Παντός, ἀνοίξασα τὸν δρόμον τῆς ἀληθείας, διὰ τὴν ὁποίαν ἀπέθανεν ὁ Σωκράτης, καὶ ἐκήρυξεν ὁ Πλάτων. Δὲν ἀγιάζεται, ἔλεγεν ἐπομένως, ὁ ἄνθρωπος, προσφέρων θυσίας καὶ ἀναθύματα, ἀλλὰ μόνον καθαρίζων τὸ σῶμα ἀπὸ τὴν κακίαν καὶ μοχθηρίαν, τὴν δὲ ψυχὴν ἀπὸ τὸν ῥύπον τῆς ἀγνοίας, καὶ ἀσκῶν ἑαυτὸν εἰς πᾶσαν ἀρετὴν. Ὁ δὲ νοῦς καθαρισθεὶς ἀπὸ τὴν ἀμάθειαν, λαμπρύνεται μὲ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν ἀλήθειαν. Ὁ τοιοῦτος πλήρης ἐνθέου πινός φρονήματος, πλησιάζει ὡς ὅμοιον εἰς τὸ ὅμοιον: εἰς τὸ κατ' οὐσίαν δίκαιον, καὶ ἀληθές, καὶ εἰκονίζεται ἡ πρὸς τὸ θεῖον ὁμοίωσις καθ' ὅσον ἐνδέχεται.

Ἡ ἀρετὴ εἶναι ἀρμονία ψυχῆς· ἡ δὲ δικαιοσύνη ἀρμονία: εἴτε ἰσότης εἰς τὸ πολλαπλάσιον. Πρέπει ἄρα ἀγαπῶν τις ν' ἀκολουθῇ τὴν ἀρετὴν καὶ δικαιοσύνην, διὰ νὰ φυλάττῃ τὴν ἀρμονίαν μετὰ τῆς ἐσωτερικῆς του συνειδήσεως, καὶ τῆς ἐξωτερικῆς μετὰ τῶν ἄλλων εἰρήνης· νὰ ἐπιθυμῇ τὴν θεωρητικὴν ἀγαλλίασιν διὰ τὴν μακαρίαν εὐφροσύνην τῆς ψυχῆς, δι' ἧς κοινωνεῖ ἐναρμονίως μετὰ τῶν τελειότερων ὄτων· καὶ νὰ διώκῃ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν ἀλήθειαν, δι' ὧν πλησιάζων ὁ ἐπόπτης εἰς τὴν πηγὴν πάσης γνώσεως, ἐνοῦται, εἰσέρχεται, καὶ ἐγκομποῦται εἰς τὴν γενικὴν ἀρμονίαν τῆς δημιουργίας, παραγομένης ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν Μονάδα: κέντρον ἀρχῆ καὶ τέλος τῆς παγκοσμίου κινήσεως. Ὅθεν ἡ ἔμφυτος ῥοπὴ τοῦ ἀνθρώπου διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ ἀλήθειαν, αἵτινες κοινωνοῦσι μετὰ τοῦ Θεοῦ, εἶναι τὸ πολυτιμώτερον δῶρον τῆς θείας προνοίας πρὸς τὸν λογικὸν ἄνθρωπον.

Ἡ δὲ ψυχὴ, ὡς ἀπορροή τῆς Ὑπερτάτης ἐνότητος, εἶναι ἀθάνατος. Διὸ μετὰ τὴν φθορὰν τοῦ σώματος μεταβαίνει εἰς ἄλλο ὄρ-

γανικόν σῶμα, τὸ ὁποῖον ὠνόμαζε Μετεμψύχωσιν. Ἄλλ' ἡ τοιαύτη ἐξήγησις ἀφίνει ἀμφιβολίαν τινα περὶ τῆς αὐτοῦ καὶ λογικῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς (α), πλησιάζουσα μᾶλλον εἰς τὸ σύστημα τῆς παγκοσμίου ψυχῆς (β). Ἡ φιλοσοφία φθάνει ἀναντιρρήτως, ἕως οὗ δύναται νὰ φθάσῃ ἐναρέτου σοφοῦ καθαρὰ διάνοια· ἀλλ' εἶναι μέρος, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ἐξαρκεῖ ὁ καθαρὸς νοῦς (γ)· τότε εἶναι χρεῖα θείας τινὸς ἐλλάμψεως.

Τὸ δὲ κριτήριον τῆς ἀληθείας δὲν εὑρίσκεται εἰς τὰς αἰσθήσεις, ἀλλ' εἰς τὸν καθαρὸν νοῦν· καθότι ἡ ἀλήθεια οὔσα ἀπλή καὶ μία, ἐμφωλεύει εἰς τὴν μονάδα καὶ ἀπ' αὐτὴν πηγάζει. Ἡ ἀπάτη κεῖται εἰς τὸ πλῆθος· ὥστε, ἂν ἡ ἀλήθεια ᾖ ἡ μονάς, καὶ πᾶσα μονάς κοινωνῇ, μετ' ἄλλης μονάδος, διὰ τοῦ νοῦς μόνου δυνάμεθα νὰ εὔρωμεν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἀκολουθοῦντες τὴν σειράν τῶν μονάδων καὶ ἀληθειῶν, νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἀναρχον Μονάδα: τὴν κατ' οὐσίαν ἀλήθειαν, ἣτις εἶναι ἡ ἐπιστήμη τοῦ ὄντως ὄντος.

Ὡστε ὁ Πυθαγόρας, καθαρῶν τὸ σῶμα ἀπὸ τὰ πάθη, περιστοιχῶν τὸν βίον διὰ τῶν πολιτικῶν ἀρετῶν, καὶ ἐλευθερώνων τὴν ψυχὴν ἀπὸ πᾶσαν ὑλοτροφίαν, διευθύνει τὸν εἰλικρινῆ νοῦν εἰς τὴν θεωρίαν τῆς πηγαίας ἀληθείας: τέλος καὶ σκοπὸς κάλλιστος. Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ μέγας ἀγὼν τοῦ Σωκράτους καὶ Πλάτωνος, καὶ τῆς φιλοσοφίας ὁ τελειότατος καρπὸς, καὶ κατὰ τὴν ῥῆσιν τοῦ ἰδίου Πυθαγόρου, ἢ πρὸς τὸ θεῖον ὁμοίωσις, «ἔσσεαι ἀθάνατος Θεός· ἀμβροτος οὐκ ἔτι θνητός» (δ).

(α) Ὁρα Λαέρτιον αὐτόθι.

(β) Πλάτ.

(γ) Ὁρα τὰ περὶ ὅσιου λεχθέντα, εἰς τὸ περὶ θρησκείας Κεφάλαιον.

(δ) Ὁρα τὰ σωζόμενα τῶν Πυθαγορίων τεμάχεια: ὡς τὸ τοῦ Ἰπποδάμου περὶ εὐδαιμονίας· τὸ περὶ βίου τοῦ Εὐριπύδου· τοῦ Ἰπάρχου περὶ Εὐ-